

NIEUWS UIT DE FRIESE NATUURTERREINEN

Vereniging Natuurmonumenten, Vereniging It Fryske Gea en Staatsbosbeheer-Fryslân berichten over ontwikkelingen in de Friese natuurterreinen.

HYDROLOGISCH HERSTEL SLOTPLAATS

Vereniging Natuurmonumenten heeft de eerste fase van het Hydrologisch Herstelproject Slotplaats afgerond. Enkele 'dobben' zijn uitgegraven en van stuwtes voorzien. De omliggende begroeiing is verwijderd. Door deze maatregelen kan waterstand stijgen. Rond de 'Reigerspoel' zijn een jaar na afplaggen al tientallen kiemplanten van Struikheide te vinden. In een slenk is over enkele hectares de begroeiing verwijderd en de bodem afgeschraapt. Hier heeft zich inmiddels een langgerekte plas tussen het opgaande naaldbos gevormd. De door de slenk lopende dam van de 'Zwarte Singel' is verwijderd en vervangen door een 15 meter lange vlonderbrug. Het is nu wachten op de terugkeer van Moerasviooltje, Dophei en Tormentil, soorten die hier voorheen op open plekje groeiden.

In de loop van de komende winter zal worden gestart met de tweede fase van het herstelproject. Hierbij zullen slenken in het noordwestelijk deel worden opengemaakt. Daarbij zal ook wat ouder beukenbos moeten verdwijnen, wat Natuurmonumenten eigenlijk wel aan het hart gaat. Helaas is er geen andere mogelijkheid omdat de vorige eigenaren juist in het laagste (ontwaterde) deel beukenbomen hebben geplant. Deze plek is cruciaal omdat de slenken hier uitkomen bij het dal van het Koningsdiep. De verwachting is dat het herstelproject na het nodige graafwerk in 2003 is afgerond.

Vereniging
Natuurmonumenten

VOGELBEVOLKING BANTPOLDER REDELIJK STABIEL

Medewerkers van SOVON Vogelonderzoek Nederland volgen al geruime tijd de broedvogelbevolking van de Bantpolder. De laatste vijf jaar lijkt deze redelijk stabiel te zijn (tabel 1), hoewel met name koloniebroeders als Visdief, Noordse stern en Kokmeeuw toch flink achteruit zijn gegaan. Aanwezigheid van Vossen zou hiervoor een oorzaak kunnen zijn. Weidevogels, met uitzondering van de Scholekster en eenden zijn redelijk stabiel. Hoewel er geen onderzoek naar de broedresultaten is gedaan, wijkt de trend in de Bantpolder niet veel af van de trend in een vergelijkbaar gebied op Ameland waar bijvoorbeeld geen Vossen voorkomen en is de stabiele stand van de Grutto in vergelijking met de provinciale trend in zekere zin zelfs positief te noemen.

WEIDVOGELS DOEN HET GOED IN GREIDHOEKE-RESERVATEN

2002 was een goed jaar voor de weidevogels in de reservaten van Natuurmonumenten in de Greidhoeke. Zo was er ten opzichte van 2000 (in 2001 werd door uitbraak van de mond- en klauwzeercrisis niet geteld) een toename van Kievit, Grutto en Tureluur. Van de Grutto broedden er maar liefst 300 paren op 300 ha reservaatgebied. In het omringende boerenland werden in juni veel grote gruttojongen gezien. Daaruit blijkt, volgens weidevogelteller Klaas Tiemersma van Natuurmonumenten, dat naast de reservaten als kraamkamer, het omringende boerenland van groot belang is als foerageergebied voor opgroeiende jonge weidevogels. Om met name de desastreuze achteruitgang van de Grutto een halt toe te roepen is juist een actieve samenwerking tussen natuurbeheerders en boeren van groot belang.

Broedende kemphanen Dit voorjaar heeft de Kemphaan gebroed in het weidevogelreservaat Skrok bij Easterein. Medewerkers van Natuurmonumenten namen hier op 24 juni een kemphen met twee jongen waar. In Skrins bij Easterlittens was mogelijk ook een broedgeval van de Kemphaan. Tot 1960 was de Kemphaan een veelvoorkomende broedvogel in de Friese weiden. Tegenwoordig gaat het in Fryslân nog om slechts enkele tientallen broedgevallen per jaar.

Visdief en Kluut In Skrins nam de stand van de Visdief toe. De kolonie, die gesitueerd is bij een plas met zout kwelwater, nam toe van 3 naar 15 paar. Ook in de Lionserpolder, een reservaat bij Jorwerd, broedde de Visdief. Daar bouwden 7 paren een nest. Er werden veel vliegvlugge jongen gezien. In Skrins vestigden zich opnieuw Kluten. Verdeeld over twee locaties broedden in totaal 18 paartjes, waarvan 14 in een deel waar de waterstand onlangs verhoogd is.

Tabel 1. Broedvogels van de Bantpolder in de periode 1998-2002 (gegevens SOVON Vogelonderzoek Nederland).

	1998	1999	2000	2001	2002
Nijlgans	0	1	0	0	0
Bergeend	13	6	11	11	9
Smiënt	0	0	2	0	0
Krakeend	8	9	8	7	9
Wintertaling	2	3	5	6	8
Wilde eend	14	25	29	15	16
Pijlstaart	1	1	1	0	0
Zomertaling	6	5	4	4	3
Slobeend	9	23	14	9	12
Tafeleend	0	0	0	0	1
Kuifeend	18	13	11	9	11
Waterhoen	2	0	1	0	0
Meerkoet	12	36	31	10	12
Scholekster	198	193	189	161	157
Kluut	23	70	3	10	14
Bontbekplevier	2	0	0	2	1
Kievit	55	89	64	63	57
Kemphaan	2	0	3	1	2
Watersnip	0	0	1	0	0
Grutto	32	41	39	34	34
Wulp	2	0	0	0	0
Tureluur	34	56	48	37	38
Dwergmeeuw	2	0	0	0	0
Kokmeeuw	13	0	7	5	0
Visdief	6	0	3	4	1
Noordse stern	16	7	1	3	1

Steltkluit In het Hegewiersterfild bij Harlingen broedde met succes een paartje Steltkluten. Deze kleurrijke hooggebeende gast uit Zuid-Europa broedt steeds vaker bij ondiepe plasjes in natuurgebieden, waaronder afgelopen jaren in de Ezumakeeg (Lauwersmeer) en in zomerpolder 'Krite' aan de Witte en Zwarte Brekken.

BIJZONDERE VOGELSOORTEN IN HET FOCHTELOËRVEEN

Het Fochteloërveen is dit jaar opnieuw goed voor bijzondere vogels. Zo broedden er opnieuw Kraanvogels, waarschijnlijk 2 paar, waarvan 1 paar succesvol. Van het andere paar werd een dood exemplaar gevonden, waarvan de doodsoorzaak niet achterhaald kon worden.

In het vroege voorjaar was er tijdelijk een Steenarend die zich vooral in Midden-Drenthe liet zien. De zomer was daarentegen goed voor 24 territoria van het Porseleinhoen. In de nazomer arriveerde opnieuw een Slangenarend boven het hoogveen-gebied die tot begin september aanwezig was. Hij werd opgevolgd door een onvolwassen Zeearend die geruime tijd in het gebied aanwezig was. Voedsel genoeg want in september waren er ook zo'n 2.600 Wintertalingen aanwezig. Het gebied lijkt zich tot het Mekka voor veel rust behoevende soorten te ontwikkelen. Gezien de te verwachten uitbreiding van het natuurgebied met zo'n 450 ha in het kader van het ROM Zuidoost-Fryslan kan dit alleen maar toenemen.

SPECTACULAIRE TOENAME GROTE STERNS OP GRIEND

Het aantal Grote sterns op het Waddeneiland Griend is dit jaar opvallend toegenomen. In 2001 waren er al 9.000 paren op het eiland vastgesteld. Dit jaar zijn er 2.000 paren bijgekomen en komt het aantal op 11.000. Ook de Kokmeeuw lijkt het goed te doen op Griend. Het aantal broedparen groeide ten opzichte van vorig jaar met 10.000, waardoor het aantal is gestegen naar 33.000.

De toename van het aantal Grote sterns kan een aantal oorzaken hebben. Zo is het leefgebied van deze vogel op Griend de laatste 10 jaar maar liefst drie keer zo groot geworden. Het eiland dreigde in de jaren '80 steeds verder af te kalven. Natuurmonumenten organiseerde daarom in 1988 een grote actie voor het behoud van Griend. Met het geld dat de leden van de Vereniging Natuurmonumenten bijeen hebben gebracht, werden nieuwe zanddijken aangelegd. Het resultaat is vooral aan de oostkust zichtbaar. Daar laat het zeewater bij elke vloed zand en slib achter, waardoor het kwelder hoger wordt. Het eiland groeit daardoor nog steeds.

Grote stern in de broedkolonie

foto: Harvey van Diek

Daarnaast lijkt een andere kolonie Grote sterns haar toevlucht gezocht te hebben op Griend. Deze kolonie zat tot voor kort op het eilandje Hompelvoet, in het Grevelingenmeer. Daar trad een zogenaamde natuurlijke storing op. Otto Overdijk, beheerder van Griend: 'Van Grote sterns is bekend dat zij als broedvogels samen optrekken met Kokmeeuwen. De Kokmeeuwen verplaatsten zich afgelopen jaar naar een nabijgelegen nieuw natuurontwikkelingssterrein, waardoor de Grote sterns alleen achterbleven. Zij lijken zich vervolgens op Griend gevestigd te hebben. Bijna de totale landelijke populatie is nu op dit eiland te vinden'.

Natuurmonumenten regio Noord, tel.: 0592-305050

KLEINE LOOFBOSGEMEENSCHAPPEN

Momenteel wordt er bij It Fryske Gea gewerkt aan een beheersvisie voor de kleinere bosjes 'Grikelân en Turkije & Kaetsje-muoisbosk' nabij Oentsjerk, 'Skiedingsboskje' nabij Drachten, 'Meulebos' en 'Lukkesheide' nabij Oldeberkoop, 'Wilhelmina-oard' nabij Sint Nicolaasga en 'Taconisbosk' nabij Heerenveen. Het betreft hier spontane of zich natuurlijk ontwikkelende loofbosjes op tamelijk voedselarme (meestal hogere pleistocene) gronden met een geringe oppervlakte (< 50 ha). Vaak worden de waarden (natuur, landschap, recreatie) van dergelijk relatief kleine landschapselementen onderschat, met als logisch gevolg dat het beheer en onderhoud van deze elementen regelmatig wordt verwaarloosd.

De bosjes kennen veelal een behoorlijke biodiversiteit, denk aan de hogere planten (eik, berk en beuk) die op hun beurt dragers zijn van algen, mossen en/of korstmossen, tal van soorten fungi, schimmels of zwammen (zoals paddestoelen) en buitengewoon veel insectensoorten (op eiken komen bijvoorbeeld alleen al meer dan 40 soorten galwespengallen voor). Tal van vogels en zoogdieren vinden beschutting, nestgelegenheid en voedsel in loofbomen en struiken. Aan bosgemeenschappen komen voor het Berken-Eikenbos, het Beuken-Eikenbos en het Bochtige smele-Beukenbos.

'Grikelân/Turkije'

foto: Dico de Klein (It Fryske Gea)

Van de verschillende bosrandvegetaties verdienen die van het Brummel-verbond speciale aandacht. De vegetaties van het Brummel-verbond gedijen op plaatsen waar lichtinval zorgt voor versnelde mineralisatie van de humus. In goed ontwikkelde braamstruwelen leven vaak verscheidene soorten bramen naast elkaar (in Nederland komen meer dan 150 soorten bramen voor). Er worden voor Nederland drie verschillende bramen-associaties opgegeven, namelijk de Associatie van Bronskleurige bosbraam, de Associatie van Witte bosbraam en de Associatie van Sierlijke woudbraam. De laatste is indicatief voor oude bossen met een vochtig microklimaat. De kenmerkende Sierlijke woudbraam kan slechts binnen de directe bos-invloed blijven voortbestaan. Van de drie verschillende bramenassociaties is die van de Sierlijke woudbraam het meest zeldzaam. Deze soort is gevonden in het Meulebos, hetgeen zeer bijzonder mag worden genoemd.

Diverse insectensoorten hebben een voorkeur voor bramen als waardplant voor de larven. Bloeiende bramen vormen

voor veel dagvlinders, zweefvliegen, bijen en kevers een bron van stuifmeel en bijzonder suikerrijke nectar. De vruchten zijn rijk aan suiker en vitamine C zodat verschillende zoogdieren en vogels ze eten.

Dichte braamstruwelen bieden aan tal van zangvogels nestgelegenheid en beschutting. Verder huizen Bunzing, Hermelijn en Wezel graag in braamstruwelen, evenals de Egel. Zonder dichte braamstruwelen is het oude cultuurlandschap niet compleet (cultuurhistorische waarde). Bovendien blijkt uit de vele volksnamen dat bramen de mens tot de verbeelding spraken. Zo zijn van onze provincie 19 Friese en 16 Stellingwerper bramennamen bekend. Er is in de afgelopen eeuw zeer veel braamstruweel verdwenen door verstoring en het rooien van oude bosjes, houtwallen en singels. Veel (technisch ingestelde) mensen dulden geen braamstruweel langs de perceelsgrenzen en wegbermen. Nog steeds worden bramenv egetaties kapot gemaaid of dood gespoten. Een andere reële bedreiging is de atmosferische stikstofdepositie en direct inwaaien van meststoffen vanuit aanliggende landbouwpercelen. Kortom: bramen verdienen meer aandacht en bescherming.

Bij het beheer van de kleine loofbosgemeenschappen hanteert It Fryske Gea als hoofduitgangspunt dat het beheer duurzaam en effectief moet zijn. Daarnaast streeft It Fryske Gea ook voor de kleinere loofbosjes naar een zo natuurlijk mogelijk bos qua soorten (liefst inheemse), leeftijdsopbouw en structuur, inclusief een goed opgebouwde bosrand met mantel en zoom. Wat dit laatste betreft zijn in de genoemde bosgebiedjes ook knelpunten c.q. verbeteringsmogelijkheden geconstateerd. It Fryske Gea gaat de komende jaren met deze doelstelling aan de slag, d.m.v. dunnen, het maken van verjongingsplekken, een goed bosrandenbeheer (zowel intern als extern), het (geleidelijk) uitschakelen van exoten, het stimuleren van een natuurlijk aandeel dood hout en het eventueel aanplanten van gewenste houtige gewassen.

Sietske Rintjema, It Fryske Gea, afd. Planning & Onderzoek

RUIM 2.100 SOORTEN PLANTEN EN DIEREN IN ÉÉN ETMAAL

"Ja, ja", zucht Roelof Blaauw, boswachter te Langelo, "een blaaskopvlieg dus". "Daar hebben we nog geen lijst van, toch, of wel?", vraagt Fred Helmig, leunend op het toetsenbord van zijn pc. Hij sorteert, rubriceert en herschikt de lijsten met namen die afkomstig zijn van de '2000-soortendag'. Een 24-uursactie die op de langste dag in 2002 in 17 gebieden in Groningen, Fryslân en Drenthe is gehouden. Die actie is een paar jaar geleden samen met Henk Hut uitgedacht en uitgewerkt. Ontstaan tijdens een privé-activiteit, 24 uur vogels kijken. "Onze interesses zijn breder, dus namen we ook de hogere planten, libellen, dagvlinders e.d. mee", zegt Henk. Zo kwamen we op het idee om samen 1.000 soorten bij elkaar te turven.

Het jaar 2000 brak aan en de koersen op de beurs waren hoog, dus zetten we in op een dubbele score: 2.000 soorten. Dat jaar lukte het niet om het geheel goed voorbereid te krijgen. Staatsbosbeheer adopteerde het idee. De boswachters fungeerden als lokale steunpunten voor het organiseren van allerlei activiteiten. Voorop stond dat er aandacht moest worden besteed aan het begrip biodiversiteit, op een praktische manier, en er moest veel ruimte komen voor de vrijwilligers die altijd, geïsoleerd van elkaar, in de natuurterreinen rondstruinen en beheerders van belangrijke gegevens over flora en fauna voorzien. Wij (Roelof, Fred & Henk) vormden het 'kernteam' dat de gegevens op een centrale plek zou verwerken.

Terugkijkend zijn we niet ontevreden. Ruim 400 deelnemers waren er en op meerdere plekken kwamen mensen kijken, nieuwsgierig wat nu een batdetector was of waarom er zoveel nachtvlinders op zo'n dikke lamp afkwamen. Sommige 'soortenjagers' hadden grote plannen. Diverse lokale helden uit natuur- en milieuverenigingen werden opgetrommeld om hun specialiteiten op het gebied van mossen of insecten te tonen. Op de meeste plekken was een gevarieerd programma gemaakt zodat er 24 uur lang naar soorten gezocht kon worden. De start was op 21 juni om 12 uur 's middags en het einde 24 uur later. Dat kwam er vaak op neer dat er eerst volop naar planten en insecten gezocht werd en sloten en plassen werden

staatsbosbeheer

afgestruind op zoek naar macrofauna in het water. Het werd een komen en gaan van mensen die weer wat gegevens aanleverden. Al die gegevens werden gemaïld of per fax verstuurd naar de centrale post in het bezoekerscentrum Drents-Friese Wold. Daar was de eerste soort gescoord door de Drentse gedeputeerde Ali Edelenbosch. Zij koos de Wilde margriet.

Sfeer? Een goede sfeer was een belangrijk nevendoeel van de dag. Binnen het kernteam uiteraard, maar ook op de locaties. Naarmate de dag vorderde en de resultaten toenamen ontstond een ludieke, ietwat jolige stemming en wat competitie-gevoel. Lang doorgaan en 's nacht niet of nauwelijks slapen, brengt ook iets mee van 'een belevenis'. 's Nachts rondstruinen doet je ook een beetje denken aan jeugdige avonturen. Het was leuk om nu eens op één dag allerlei natuurfreaks, die normaal gesproken allemaal op hun eigen moment en eigen wijze natuuronderzoek doen, contact te zien maken. We zagen een scala aan vangwerktuigen en determineerwerken. Helemaal bijzonder was de sfeer op die locaties waar tientallen schoolkinderen deelnamen. Allemaal enthousiast bezig zweefvliegen of iets anders te vangen, om die vervolgens te laten determineren door deskundigen.

Resultaten We wilden dus 2.000 soorten. Aan het eind van de dag hadden we nog maar 1.400 geregistreerd. Enkele pakken handgeschreven resultaten uit o.a. de omgeving Sneekermeer en Heuvingerzand leverden nog veel nawerk op. Na enkele dagen puzzelen noteerden we een eindresultaat van 2.151 soorten. Daarvan waren er 823 soorten hogere planten. In het oog springende soorten waren: Gebogen driehoeksvaren, Geschubde mannetjesvaren, Honingorchis en de Zweedse kornoelje. Van de blad- en levermossen werden er 101 soorten vastgesteld. Zo vond oud RuG-medewerker Ben van Zanten een soort die nog niet eerder in Nederland was aangetroffen. Een indicator voor de opwarming van de aarde, vermoedt hij. Een groepje NJN-ers stortte zich op de korstmossen. Ze kwamen tot 10 soorten. Door middel van zichtwaarnemingen en door het gebruik van life-traps en batdetectoren werden 37 soorten zoogdieren vastgesteld. Meerdere soorten muizen en 7 soorten vleermuizen maar ook algemeenheden als Vos, Ree en Haas. Op Ameland werd een verzwakte Bruinvis waargenomen, helaas later dood aangetroffen op Engelsmanplaat. Dankzij locaties als Ameland en Rottum werden ook diverse soorten van het zoute watermilieu genoteerd. Vooral schelpdieren, die we als zeefauna-groep inschreven. Dit leverde 68 soorten op.

Insecten vormen een grote groep. Het op naam brengen vroeg veel tijd. Er zijn diverse handboekjes in omloop en niet allemaal werken ze met dezelfde naamgeving, ook niet met de Latijnse naam. Dat geldt ook voor de nachtvlinders. Een boeiende groep waarvan, ondanks het matige weer, toch nog 293 soorten werden gedetermineerd op de verschillende locaties samen. Veel kleurarme 'motjes', maar ook grotere en kleuriger exemplaren zoals de Ligusterpijlstaart, Klein avondrood, Populierpijlstaart en Zomermeteer. Zweefvliegen houden van bloemen en mooi weer. De dag leverde hiervan 62 soorten op. En dat zijn dus allemaal andere soorten dan de groep bijen, hommels en wespen. Twee soorten haalden zelfs het ANP nieuws, de Kleine harsbij en de Tormentilbij. Ze werden door speurders van de Stichting Bargerveen in dit gebied aangetroffen, voor het eerst sinds ruim 15 jaar. In Zuid-oost-Fryslân zat een wantsenspecialist bij uitstek zijn hobby uit te buiten. Dat leverde 65 soorten op. Anderen voegden daar nog 2 soorten aan toe.

Met netten en op het oog werd de jacht op libellen ingezet; 29 soorten konden we daardoor toevoegen. Ook alle denkbare soorten amfibieën en reptielen van Nederland werden gescoord: 15 stuks samen. Op diverse plekken waren vooraf vangpotten in de grond geplaatst om loopkevers te vangen. Wij hadden wat meer verwacht, maar het aantal van deze groep bleef steken op 56. Hetzelfde aantal paddestoelen is waargenomen. Geen slecht resultaat midden in de zomer.

Vogelaars waren er volop. Een diergroep die veel aandacht krijgt maar in aantal lang niet de talrijkste. Toch nog 198 soorten waaronder: Raaf, Bijeneter, Visarend, Grote zilverreiger en Kleine zilverreiger.

Biodiversiteit Biodiversiteit is een begrip geworden in veel beleidsrapporten. Het gaat dan om de rijkdom aan soorten in een gebied, land of werelddeel. De natuurlijke soortenrijkdom dan, want waar vind je meer soorten zoogdieren bij elkaar dan in Emmen?

Voorzichtig moet je zijn met de resultaten. De media stelde ook constant de vraag: "En, gaat het goed met de natuur?" "Een nieuwe soort is dat een goed teken?" Daarvoor was deze dag niet bedoeld. Het feit dat in de Tjongervallei uiteindelijk meer soorten werden aangetroffen dan in het Bargerveen zegt meer over de grote kennis van zaken in dit gebied van Philip Zeinstra dan dat het een score voor natuur- en milieukwaliteit is. Als alle specialisten bij elkaar gezet zouden worden dan is 3.000 soorten waarschijnlijk ook wel mogelijk. In Nederland komen per slot van rekening ongeveer 35.000 soorten voor! De grote moeite die we hadden om veel soorten juist te plaatsen is veelzeggend. Kijk je bij veel natuurliefebbers in de kast dan zie je vaak 10 vogelboeken, 2 over dagvlinders, 1 over libellen en enkele verzamelwerken waarin een mengelmoes van insectenleven is afgebeeld. Juist deze groep is zeer groot en met uitzondering van enkele standaardwerken, slecht systematisch beschreven. Maar dat zijn frustraties van vakidioten. Veel mensen hebben een schitterende 24-uursactie beleefd. Een veel gehoorde kreet was dan ook: "Volgend jaar weer?"

Aantal waargenomen soorten per soortgroep op de '2000-soortendag' op 21/22 juni 2002.

soortgroep	aantal
amfibieën en reptielen	15
bijen, hommels en wespen	39
boktorren	13
korstmossen	10
libellen	29
loopkevers	56
mieren	6
mollusken	28
mossen	101
nachtvlinders	293
overige insecten	145
paddestoelen	56
planten	823
restgroep	5
spinnen	37
sprinkhanen	9
vissen	22
vlinders	32
vogels	198
wantsen	67
zeefauna	68
zoogdieren	37
zweefvliegen	62
totaal	2.151

TERUGVANGST VAN EEN GEMERKTE NOORDSE WINTERJUFFER IN DE LENDEVALLEI

In de zomer van 2002 is door een aantal libellenliefhebbers in samenwerking met De Vlinderstichting gestart met 'Project Paedisca' in de Weerribben (Ov.). Doel van het onderzoek is om meer te weten te komen over de ecologie van de Noordse winterjuffer (*Sympetma paedisca*) in Nederland. Winterjuffers zijn uniek onder de libellen omdat ze in tegenstelling tot andere libellen als imago overwinteren. Elke andere libellensoort in Nederland overwintert als ei of larve. Belangrijke onderzoeksvragen van het project zijn:

1. Waar overwintert de Noordse winterjuffer in Nederland?
2. Hoe ver zwerft deze soort van haar voortplantingswater?
3. Hoe groot is de populatie in de Weerribben?

Om deze vragen te beantwoorden zijn zo veel mogelijk dieren vlak na het uitsluipen in de Weerribben van merktekens voorzien. Elk exemplaar kreeg een individueel herkenbaar kleurnummer en een UV-merk op de vleugels. In totaal zijn in de maanden augustus en september ruim 400 dieren gemerkt. De bedoeling is om deze winter 's avonds/nachts met een UV-lamp op zoek te gaan naar overwinterende exemplaren in de Weerribben. We hopen dat het UV-merk op de vleugels oplicht en we de dieren op die manier kunnen ontdekken. Door ze gedurende de winter te volgen, hopen we iets over het overwinteringsgedrag van de Noordse winterjuffer in Nederland te weten te komen.

In Nederland is nog nooit een overwinterende Noordse winterjuffer gezien. Onderzoek naar deze soort in Zuid-Duitsland bracht veel nieuwe inzichten over het overwinteringsproces aan het licht. Zo zijn bevroren dieren gefotografeerd en werden er Noordse winterjuffers gezien die op zonnige winterdagen over de sneeuw wandelden en zelfs actief rondvlogen. Het is nog onbekend in hoeverre de levenswijze van deze soort in Nederland dezelfde is als in Duitsland; de populaties in Nederland en Duitsland liggen geïsoleerd van elkaar. In Japan zijn soms massaal dieren overwinterend onder daken gevonden. Uit de literatuur komen verder meldingen van overwinterende dieren achter boomschors, in bosschages en vrij hangend aan grasstengels.

Zowel in 2001 als in 2002 werden vele tientallen Noordse winterjuffers op zeven verschillende locaties in Zuid-Fryslân gezien. De meeste dieren werden gevangen in de Driessenpolder, Lendevallei. Het vermoeden bestond dat deze dieren vanuit de Weerribben naar Fryslân gezworven waren, maar mogelijk zou ook sprake kunnen zijn van een nog onontdekte populatie in de Lendevallei. De herkomst van deze dieren was dus onduidelijk.

Op 30 oktober jl. werd (door de auteur) een gemerkte Noordse winterjuffer teruggevangen in de Driessenpolder. Dit vrouwtje was op 13 september gemerkt in het Venbosch, nabij het bezoekerscentrum in de Weerribben. Door deze terugvangst is nu in elk geval bewezen dat de Noordse winterjuffer vanuit de Weerribben naar de Lendevallei zwerft. Hemelsbreed liggen merkplaats en terugvangstplek ongeveer 10 kilometer uit elkaar. De Noordse winterjuffer is dus in staat tot lange zwerftochten. Dergelijk zwerfgedrag is een uitstekende manier om nieuwe voortplantingslocaties te koloniseren.

Het leven van de Noordse winterjuffer in Nederland is nog steeds in nevelen gehuld, maar dankzij de inspanningen van 'Project Paedisca' is deze nevel nu langzaam aan het optrekken. Hopelijk vinden we deze winter inderdaad overwinterende exemplaren en zal ook de eerste onderzoeksvraag beantwoord kunnen worden.

Gemerkt Noordse winterjuffer

foto: Karin Uilhoorn